

Θησαυροί και θεματική ευρετηρίαση στις ελληνικές βιβλιοθήκες

Σταματίνα Τσάφου και Στέλλα Χατζημαρή

Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας, ΤΕΙ Αθήνας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Για τη θεματική ευρετηρίαση χρησιμοποιούνται δύο κύριες κατηγορίες συστημάτων θεματικής επεξεργασίας των τεκμηρίων των βιβλιοθηκών: οι κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων και οι δομημένοι θησαυροί γνώσεων, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των οποίων, αναφέρονται. Εξετάζονται οι τρόποι δόμησης και διαχείρισης μονόγλωσσων και πολύγλωσσων θησαυρών σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα υλοποίησής τους. Παρουσιάζονται το περιεχόμενο, τα χαρακτηριστικά και η χρήση έγκριτων θησαυρών. Περιγράφονται τα πιο σημαντικά λογισμικά δόμησης και χρήσης θησαυρών και γίνεται μνεία των πηγών πληροφόρησης που διατίθενται στο Διαδίκτυο σχετικά με τα προγράμματα διαχείρισης θησαυρών και τα κριτήρια αξιολόγησής τους.

Παρουσιάζεται η κατάσταση που επικρατεί στις ελληνικές βιβλιοθήκες στη θεματική επεξεργασία υλικού. Γίνεται αναφορά στις δυνατότητες ανάπτυξης θησαυρών και παρουσιάζεται ο τρόπος αντιμετώπισης της θεματικής επεξεργασίας από τα ολοκληρωμένα βιβλιοθηκονομικά προγράμματα σε αντίθεση προς τα ειδικά λογισμικά διαχείρισης θησαυρών. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις προσπάθειες υστεροσυνδυσμένης ευρετηρίασης από ελληνικές βιβλιοθήκες, σε θέματα εκπαίδευσης σε θέματα θησαυρών, στην παρουσίαση θησαυρών ή αλφαβητικών καταλόγων θεματικών όρων που έχουν δομηθεί στον ελληνικό χώρο και στο στάδιο εφαρμογής του συλλογικού καταλόγου της κοινοπραξίας των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Τέλος, γίνεται προσπάθεια για την εξαγωγή συμπερασμάτων για τις δυνατότητες και τα βήματα προόδου στον τομέα αυτό.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: θεματική ευρετηρίαση, θησαυροί, επεξεργασία των πληροφοριών, ελληνικές βιβλιοθήκες, συστήματα ευρετηρίασης, λογισμικά, υστεροσυνδυσμένη ευρετηρίαση.

SUMMARY

Two main systems are used in libraries and information units: Subject Headings catalogues and Thesauri. Their respective advantages and disadvantages are summarized.

Methodologies of building up and managing both monolingual and multilingual thesauri are examined. The subject coverage, characteristics and use of well-known thesauri are presented. The integrated library systems available in the Greek market are examined and some special thesaurus management software are presented. Sources of information available on the Internet, dealing with thesauri, thesaurus management software and the criteria for their evaluation are also presented.

The current situation of subject processing of documents in Greek libraries is examined. Attention is given to the efforts that have been made by Greek libraries for post-coordinate indexing as well as for the creation of a post-coordinated subject approach for the incoming Union catalogue in the framework of HealLink. The issues of education in building and using thesauri are also given. Finally, international developments in subject indexing are briefly presented focusing on the advantages and disadvantages of using thesauri in bibliographic data processing of the collections and some policy recommendations are proposed.

KEY-WORDS: thesauri, subject indexing, Greek libraries, software, information processing, thesaurus management software, post-coordinate indexing.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα κύριο χαρακτηριστικό ενός επιστημονικού πεδίου ή ενός επαγγέλματος στην ανάπτυξή του, είναι η χρήση ορολογίας με τρόπο μοναδικό από τους επιστήμονες και τους επαγγελματίες του κλάδου.

Μια θεωρία ξεκινά από ένα αξίωμα και καταλήγει στην ερμηνεία ενός μεγάλου αριθμού επιλεγμένων φαινομένων. Αυτή η διαδικασία συνεπάγεται μια γλωσσική επεξεργασία, η οποία είναι συστατικό της θεωρίας και της έρευνας και είναι απαραίτητη για την τεκμηρίωση και κατ' επέκταση την επιστημονικότητά της. Αυτή η επεξεργασία σε όλες σχεδόν τις επιστήμες αναπτύχθηκε τόσο, που κατέληξε σε μια τυποποιημένη γλώσσα. Πολλοί ισχυρίζονται ότι *όλες οι επιστήμες ξεκινούν υποχρεωτικά με τη δημιουργία ενός δεσμευτικού λεξιλογίου.*

Σε μια θεωρία ή στην ανάπτυξη μιας επιστημονικής έρευνας γίνεται προσπάθεια να προσδιοριστούν οι έννοιες των αντικειμένων με τα οποία ασχολείται. Οι έννοιες αυτές περνούν απαραίτητα σε ένα σημασιολογικό δίκτυο και δημιουργείται μια τεχνητή γλώσσα, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η κατά το μάλλον ή ήττον ομοιομορφία στην απόδοση των επιστημονικών όρων του κλάδου.

Η επιστήμη της πληροφόρησης ασχολείται με την επεξεργασία και οργάνωση των πληροφοριών, που προέρχονται από το σύνολο των επιστημονικών κλάδων. Έχει λοιπόν υποχρέωση, πέρα από την καθιέρωση της ορολογίας του κλάδου της, να ασχοληθεί και με την οργάνωση της γλώσσας, που έχει καθιερωθεί σε κάθε επιστημονικό κλάδο χωριστά και να δημιουργήσει μια κοινή τεχνητή γλώσσα οργάνωσης και ανάκτησης πληροφοριών.

Η επιστημονική συμβολή του κλάδου της πληροφόρησης συνίσταται στην υιοθέτηση των καθιερωμένων σε κάθε επιστημονικό κλάδο όρων, στην επεξεργασία τους για την εξάλειψη των ομώνυμων και συνώνυμων όρων και στην οργάνωσή τους κατά τρόπο δυναμικό ο οποίος θα επιτρέπει την υιοθέτηση νέων και την απαλοιφή των μη χρησιμοποιούμενων όρων. Το προϊόν αυτής της εργασίας είναι μία δομημένη τεχνητή γλώσσα η οποία, (με την αποβολή όλων των συνώνυμων και ομώνυμων όρων) αποκτά το χαρακτηριστικό της μοναδικότητας και της αντικειμενικότητας αφού οι όροι της χρησιμοποιούνται από το σύνολο των επαγγελματιών του κλάδου και δεν περιέχει τις απόψεις ενός μόνο επαγγελματία.. Απαλλαγμένη από τις αδυναμίες της φυσικής γλώσσας, εξασφαλίζει την ομαλή επικοινωνία των επαγγελματιών στο σύνολό τους και όχι μόνο μεταξύ αυτών ενός συγκεκριμένου κλάδου και είναι κατάλληλη να χρησιμοποιηθεί για να αποδώσει το θεματικό περιεχόμενο των πηγών πληροφόρησης με τρόπο μοναδικό και αντικειμενικό.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΣΗΣ

Η θεματική επεξεργασία των πληροφοριών που εμπεριέχονται στα τεκμήρια αποτελεί κυρίαρχο πρόβλημα σε κάθε σύστημα ανάκτησης πληροφοριών.

Η αποτελεσματικότητα ενός θεματικού ευρετηρίου ως μέσου για την ταύτιση και την ανάκτηση τεκμηρίων εξαρτάται από μια καλά δομημένη γλώσσα ευρετηρίασης. Αυτό ισχύει για κάθε σύστημα όπου η επιλογή των όρων απαιτεί την ανθρώπινη διανοητική κρίση και απόφαση.

Η ανάγκη απόδοσης των όρων ευρετηρίασης με τρόπο μοναδικό αντιμετωπίστηκε διαχρονικά με τη χρήση μιας **γλώσσας**, η οποία είχε τη μορφή ταξινομικού συστήματος, δομημένου καταλόγου θεματικών επικεφαλίδων και, πρόσφατα, δομημένου θησαυρού.

Οι τυποποιημένες αυτές γλώσσες ανάκτησης πληροφοριών διευκολύνουν τη σύνδεση εννοιών, (κυρίως λέξεων) για να δημιουργήσουν θεματικούς όρους, που περιγράφουν με ακρίβεια το θεματικό περιεχόμενο των τεκμηρίων.

Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για την καταχώριση και στη συνέχεια, την ανεύρεση των πληροφοριών σε ένα πληροφοριακό σύστημα, ονομάζεται γλώσσα ή σύστημα ευρετηρίασης ή ανάκτησης πληροφοριών.

Οι γλώσσες ευρετηρίασης χρησιμοποιούνται τόσο για την ένταξη των τεκμηρίων των συλλογών μιας βιβλιοθήκης κάτω από ενιαίους όρους, όσο και για τη διεξαγωγή της έρευνας για την ανεύρεσή τους. Κύριο χαρακτηριστικό των γλωσσών ευρετηρίασης είναι το ελεγχόμενο λεξιλόγιο στη θεματική απόδοση του περιεχομένου των τεκμηρίων.

Ανάλογα με το πώς χειρίζονται τα σύνθετα θέματα, τα συστήματα ευρετηρίασης μπορούν να διακριθούν σε προσυνδυσασμένα και υστεροσυνδυσασμένα.

Στα Προσυνδυσασμένα συστήματα, οι όροι ευρετηρίασης συνδυάζονται κατά την ευρετηρίαση. Τα συστήματα αυτά διαχειρίζονται τα σύνθετα θέματα με ολοκληρωμένες θεματικές περιγραφές. Στα προσυνδυσασμένα ευρετήρια, οι σχέσεις μεταξύ των όρων δηλώνονται με σύμβολα, καθένα από τα οποία εκφράζει ειδική σχέση, με τη θέση των όρων στην κάθε αναγραφή, την τυπογραφία και με τη στίξη που τους συνδέει. Η πληροφορία ανακτάται, αν κατά την αναζήτηση η θεματική περιγραφή αποδοθεί ως έχει.

Στα Υστεροσυνδυσασμένα συστήματα, οι όροι δεν συνδυάζονται κατά την ευρετηρίαση, αλλά κατά την αναζήτηση. Οι όροι που αποδίδουν το περιεχόμενο του τεκμηρίου καταχωρούνται ανεξάρτητοι. Ο συνδυασμός των όρων γίνεται κατά τη διάρκεια της αναζήτησης των πληροφοριών με διάφορες τεχνικές. Στα υστεροσυνδυσασμένα συστήματα, το τεκμήριο ανακτάται, εάν όλοι ή ένας από τους όρους αυτούς χρησιμοποιηθούν για την αναζήτησή του.

Στα προσυνδυσασμένα συστήματα υπάγονται τα ταξινομικά συστήματα και οι κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων ενώ στα υστεροσυνδυσασμένα οι θησαυροί.

Τα ταξινομικά συστήματα με τα ευρετήρια τους αποτέλεσαν την αρχή της θεματικής απόδοσης του περιεχομένου των τεκμηρίων. Έχουν ιεραρχική δομή για την οργάνωση και ανάκτηση πληροφοριών σε σχέση ευρύτερου-ειδικότερου όρου αλλά έχουν περιορισμένο εύρος ανάπτυξης των όρων. Επιπλέον, η απεικόνιση των εννοιών με αριθμούς δεν διευκολύνει το χρήστη στην αναζήτηση πληροφοριών και με τη χρήση των Η/Υ στην οργάνωση και ανάκτηση πληροφοριών, περιορίστηκαν και χρησιμοποιούνται ως αναγνωριστικά στοιχεία της πηγής των πληροφοριών.

Οι κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων χρησιμοποιούν λεκτικούς όρους για τη θεματική απόδοση του περιεχομένου των τεκμηρίων και των πληροφοριών. Καθορίζουν σχέσεις μεταξύ αυτών των όρων για να καταδείξουν τη συνωνυμία και τη θεματική συγγένεια. Για τη θεματική εξειδίκευση χρησιμοποιούν "σύνθετους όρους", οι οποίοι αναπτύσσονται οριζόντια σε σειριακή μορφή με την προσθήκη τόσων όρων, όσων απαιτούνται για την απόδοση της εξειδίκευσης του περιεχομένου του τεκμηρίου. Με τον τρόπο αυτό οι σύνθετοι όροι γίνονται μακροσκελείς και δύσχρηστοι. Δεν έχουν ιεραρχική δομή. Ο χρήστης θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τις θεματικές επικεφαλίδες προκειμένου να ανακτήσει την πληροφορία που αναζητά.

Οι θησαυροί ως λεκτικοί όροι διευκολύνουν την οργάνωση ευρετηρίων και βάσεων πληροφοριών. Έχουν ιεραρχική δομή και καθορίζουν σχέσεις μεταξύ των όρων για να καταδείξουν όχι μόνο τη συνωνυμία και τη θεματική συγγένεια, αλλά και σχέσεις γένους-είδους και όλου-μέρους. Με τη σύνδεση των όρων διευκολύνουν το χρήστη στην αναζήτηση πληροφοριών.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΣΗΣ

Τόσο οι θησαυροί, όσο και οι κατάλογοι θεματικών επικεφαλίδων επιχειρούν να ελέγξουν τη χρήση και τη μορφή των όρων ευρετηρίασης και να συνοψίσουν τις σχέσεις μεταξύ των όρων σε μία γλώσσα ευρετηρίασης. Το κάνουν όμως με διαφορετικούς τρόπους.

- Οι θησαυροί περιέχουν περισσότερο εξειδικευμένους όρους και έτσι βοηθούν στην εξαντλητική ανάκτηση πληροφοριών.
- Οι όροι του θησαυρού δεν αντιστρέφονται ούτε υποδιαιρούνται και επομένως είναι μονοσήμαντοι..
- Η απεικόνιση των σχέσεων των όρων σε ένα θησαυρό είναι πιο αναλυτική από εκείνη, που προσφέρεται σε ένα κατάλογο θεματικών επικεφαλίδων. Οι σχέσεις μεταξύ των όρων ενός θησαυρού, που καθορίζονται με τη χρήση των "ΣΟ, ΠΟ, ΕΟ", αντιστοιχούν στη χρήση της εντολής "βλέπε επίσης", που προσδιορίζει όλους τους παραπάνω τύπους σχέσεων στους καταλόγους θεματικών επικεφαλίδων. Συνώνυμα και ομώνυμα από ένα σύστημα θετικών επικεφαλίδων αντιμετωπίζονται με την εντολή "βλέπε", η οποία παραπέμπει από τον μη προτιμώμενο στον προτιμώμενο όρο. Σε ένα θησαυρό η ίδια λειτουργία αντιμετωπίζεται με την εντολή "ΧΡ" ενώ επιπλέον υπάρχει και η εντολή "ΧΑ" η οποία παραπέμπει από τον προτιμώμενο στον μη προτιμώμενο όρο. Αυτή η αμφίδρομη σχέση εξασφαλίζει τη βεβαιότητα στον τελικό χρήστη για την ορθότητα των χειρισμών του στην αναζήτηση πληροφοριών.
- **Οι συντακτικές ή οι εκ των υστέρων σχέσεις** μεταξύ των όρων σε ένα προσυνδυασμένο σύστημα αναδεικνύονται, είτε με τη χρήση συμβόλων καθένα από τα οποία εκφράζει συγκεκριμένη σχέση, είτε με τη στίξη που τους συνδέει, ή τη θέση των όρων στη συγκεκριμένη θεματική αναγραφή και την τυπογραφία τους. Οι σχέσεις αυτές παρουσιάζονται στα ευρετήρια και ο χρήστης θα πρέπει να γνωρίζει τη δομή της θεματικής αναγραφής για την αναζήτηση των πηγών και την ανάκτηση της πληροφορίας. Σε ένα θησαυρό οι όροι χρησιμοποιούνται μεμονωμένοι. Οι μεταξύ τους σχέσεις δεν αναδεικνύονται και το τεκμήριο ανακτάται αν χρησιμοποιηθεί ένας ή περισσότεροι ή και όλοι οι όροι της θεματικής περιγραφής της πηγής πληροφόρησης ή της πληροφορίας. Τα επιθυμητά χαρακτηριστικά της αναζήτησης καθορίζονται από το χρήστη κατά την αναζήτηση.
- **Οι προϋπάρχουσες σχέσεις** μεταξύ των όρων, αποτελούν τους κρίκους μιας αλυσίδας, η οποία συνδέει τις επιστημονικές και άλλες έννοιες σε μια ιεραρχική κατάταξη της μορφής γένους-είδους. Η σχέση αυτή αναδεικνύεται μόνο με τη χρήση θησαυρού και όχι με τη χρήση ενός συστήματος θεματικών επικεφαλίδων.
- Η παραπάνω συσχέτιση των όρων βοηθά τον ερευνητή να περιδιαβαίνει ένα θησαυρό ώστε να επιλέγει τους όρους αναζήτησης που τον διευκολύνουν και του προσφέρει τη δυνατότητα καθορισμού στρατηγικών αναζήτησης. Η σάρωση του θησαυρού, κατά την αναζήτηση, επιτρέπει στον ερευνητή να ρυθμίζει το επίπεδο ανάκτησης πληροφοριών από γενικές σε ειδικές πληροφορίες και το αντίστροφο. Με το άνοιγμα/exploding ή την αυτόματη επέκτασή του/expanding ο χρήστης μπορεί να ανακαλεί όλες τις εγγραφές που έχουν ευρετηριαστεί με σχετικούς ή συνώνυμους όρους.
- Η δομή των σχέσεων μεταξύ των όρων σε ένα θησαυρό, προσφέρεται με μια σαφή παράθεση της μορφής των συστηματικών ή γραφικών παρουσιάσεών τους.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΘΗΣΑΥΡΩΝ

Με τον όρο "θησαυρός" χαρακτηρίζεται το λεξιλόγιο όρων μιας ελεγχόμενης γλώσσας ευρετηρίασης, δομημένης με τέτοιο τρόπο ώστε να υποδηλώνονται με σαφήνεια οι προϋπάρχουσες σχέσεις μεταξύ των εννοιών. (ΕΛΟΤ 1321)

Η συστηματική ή αλφαβητική κατάταξη των όρων που προέρχονται από μία (φυσική) γλώσσα συγκροτούν ένα **μονόγλωσσο θησαυρό**.

Η παράλληλη συστηματική ή αλφαβητική κατάταξη των όρων, που προέρχονται από δύο ή περισσότερες (φυσικές) γλώσσες, αποτελεί ένα **πολύγλωσσο θησαυρό**. Οι πολύγλωσσοι θησαυροί χρησιμοποιούνται, συνήθως, από βάσεις πληροφοριών ή υπηρεσίες ευρετηρίασης περιοδικών, στις οποίες, πολλές φορές, συνεργάζονται πολλοί φορείς από διαφορετικές χώρες και η βιβλιογραφία που καλύπτουν προέρχεται από πολλές γλώσσες. Οι βάσεις πληροφοριών που παράγονται με τη χρήση τους, απευθύνονται σε μια ποικιλία χρηστών με διαφορετική γλώσσα.

Παρά την πρόοδο που έχει γίνει στην αυτόματη δημιουργία θησαυρών, αυτό το πεδίο παραμένει σε ερευνητικό ακόμα στάδιο. Η δημιουργία θησαυρών παραμένει ακόμα μια επίπονη διανοητική εργασία. Η τεχνική για την κατάρτιση ενός θησαυρού είναι κοινή είτε πρόκειται για μονόγλωσσο είτε για πολύγλωσσο θησαυρό.

Στη συγκρότηση ενός θησαυρού, τα γενικά χαρακτηριστικά καθορίζονται από:

Το πεδίο εφαρμογής του θησαυρού με βάση:

- Το εύρος και το βαθμό εξειδίκευσης των θεμάτων που θα καλύψει
- Το μέγεθος και το είδος των πληροφοριών που θα ευρετηριαστούν και τα οποία καθορίζουν τις ανάγκες εξειδίκευσης
- Τις ανάγκες των χρηστών που θα προσπαθήσει να ικανοποιήσει.

Αφού οριοθετηθεί το πλαίσιο δόμησης του θησαυρού, στη συνέχεια πρέπει να αποφασιστεί:

- Ο τρόπος παρουσίασης των όρων, δηλαδή αν τύπος του θησαυρού θα είναι αλφαβητικός κατάλογος, ή θα συνοδεύεται από συστηματική ή διαγραμματική παρουσίαση.
- Το επίπεδο προ-συνδυασμού, δηλαδή ο τρόπος παρουσίασης των σύνθετων όρων.

Οι διαδικασίες σύνταξης του θησαυρού περιλαμβάνουν:

- Τον εντοπισμό των όρων για την περιγραφή των εννοιών.
- Την επιλογή των προτιμώμενων όρων
- Τον έλεγχο. Έλεγχος γίνεται στις σχέσεις που έχουν καθιερωθεί μεταξύ των όρων, στη συνέπειά τους, στο επίπεδο προ-συνδυασμού τους, στη μορφή των λέξεων που έχουν χρησιμοποιηθεί και τέλος στην ακρίβεια, τη σαφήνεια (specificity) και την εξαντλητικότητα (exhaustivity) των όρων.
- Τη διαδικασία ενημέρωσης του θησαυρού.

Πολύγλωσσοι θησαυροί

Ο χειρισμός των όρων στους πολύγλωσσους θησαυρούς είναι ο ίδιος με αυτόν ενός μονόγλωσσου με την πρόσθετη δυσκολία η οποία παρουσιάζεται από τις μορφολογικές ιδιαιτερότητες των χρησιμοποιούμενων γλωσσών.

Το πρώτο θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί είναι ποια θα είναι η γλώσσα αναφοράς προς την οποία θα αποδοθούν οι αντίστοιχοι όροι των άλλων γλωσσών.

Η απόδοση είναι εύκολη σε περιπτώσεις που υπάρχει πλήρης αντιστοιχία όρων στις γλώσσες του θησαυρού όπως συμβαίνει π.χ. με τον ελληνικό όρο "ΦΥΣΙΚΗ" ο οποίος έχει αντίστοιχους

και μάλιστα πανομοιότυπους, όρους στα Αγγλικά "PHYSICS", στα Γαλλικά "PHYSIQUE", στα ισπανικά "FISICA" και στα γερμανικά "PHYSIK".

Υπάρχουν πρόσθετες δυσκολίες για την απόδοση όρων για τους οποίους δεν υπάρχουν ακριβείς αντιστοιχίες σε άλλες γλώσσες. Στο "British Standard 6723" παρέχεται ένας πίνακας με διαβαθμίσεις αντιστοιχιών στον οποίο αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις:

1. Πλήρης αντιστοιχία όπως αναφέρθηκε ήδη.
2. Εν μέρει αντιστοιχία, όταν δηλαδή υπάρχει σε κάθε γλώσσα ο σχετικός όρος αλλά σε μία ή περισσότερες από αυτές ο όρος έχει ευρύτερη ή ειδικότερη έννοια. Π.χ. ο Ελληνικός όρος "ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ", στον οποίο αντιστοιχεί ο Γαλλικός "SCIENCE" ο Γερμανικός "WISSENSCHAFT", ο Ισπανικός "CIENCIA" αλλά και ο Αγγλικός όρος "SCIENCE" ο οποίος όμως έχει πιο περιορισμένη έννοια.
3. Μια έννοια η οποία σε μια από τις γλώσσες του θησαυρού αποδίδεται μονολεκτικά στην απόδοσή της σε άλλη γλώσσα απαιτείται η χρήση δύο ή περισσότερων ειδικών όρων. Π. χ. ο Αγγλικός όρος "HORTICULTURE" για την απόδοση του οποίου στα ελληνικά θα χρησιμοποιηθεί ο συνδυασμός των όρων "ΔΕΝΔΡΟΚΟΜΙΑ + ΑΝΘΟΚΟΜΙΑ".

Τη λύση των παραπάνω αλλά και των άλλων προβλημάτων τα οποία είναι βέβαιο ότι θα παρουσιαστούν κατά τη συγκρότηση ενός πολύγλωσσου θησαυρού, μπορεί να εξασφαλίσει η συνεργασία όλων των φορέων που συμμετέχουν. Η συνεργασία αυτή αποτελεί βασικό και κρίσιμο παράγοντα τόσο για τη βιωσιμότητα του θησαυρού δηλαδή την περιοδική αναθεώρησή του όσο και για τη συνεχή βελτίωσή του.

Οι όροι των πολύγλωσσων θησαυρών παρουσιάζονται είτε στην ίδια σελίδα σε παράλληλους αλφαβητικούς πίνακες οι οποίοι καλύπτουν τις διαφορετικές γλώσσες που αντιπροσωπεύονται στο θησαυρό, όπως π.χ. ο θησαυρός του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO) που καλύπτει όρους στην αγγλική, γαλλική, γερμανική και ισπανική γλώσσα είτε σε ξεχωριστές εκδόσεις για την κάθε γλώσσα όπως είναι ο EUROVOC και ο θησαυρός του ΟΟΣΑ. Η δεύτερη μορφή είναι πιο αποτελεσματική σε περιπτώσεις ενημέρωσης όταν οι αλλαγές οφείλονται σε μεταβολές μιας μόνο γλώσσας του θησαυρού.

Πρότυπα υλοποίησης θησαυρών

Για τη δημιουργία των θησαυρών πολύτιμη βοήθεια προσφέρουν τα ακόλουθα πρότυπα:

ΕΛΟΤ. Ελληνικό πρότυπο 1321: Τεκμηρίωση-κατευθυντήριες οδηγίες για τη συγκρότηση και ανάπτυξη μονόγλωσσων θησαυρών, 1993.

ISO 2788 Documentation - guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri, 1986.

ISO 5964 Documentation - guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri, 1985.

Χρήσιμο επίσης είναι και το σύγγραμμα των:

Aitchison, J., Gilchrist, A. & D. Bawden. Thesaurus construction and use: a practical manual. 4th ed. London: ASLIB, 2000.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΘΗΣΑΥΡΩΝ

Ανασταλτικός παράγοντας στην εισαγωγή των θησαυρών στις βιβλιοθήκες αποτέλεσε και η ελλιπής υποστήριξή τους από τα συστήματα βιβλιοθηκών στα οποία, συνήθως, η εσωτερική διάταξη των στοιχείων βασίζεται σε MARC formats, τα οποία παρουσιάζουν περιορισμούς στην

ανάπτυξη και χρήση θησαυρών. Οι θησαυροί αναπτύχθηκαν για την ευρετηρίαση των μεγάλων βιβλιογραφικών βάσεων συμπληρωματικά με την ευρετηρίαση με λέξεις κλειδιά. Πολλοί θησαυροί που γίνονται με τη βοήθεια H/Y, προσφέρουν και περιστρεφόμενα ευρετήρια όλων των λέξεων που απαρτίζουν τους σύνθετους όρους. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε κάθε λέξη να αποτελεί σημείο πρόσβασης στο σύστημα.

Στη διεθνή αγορά υπάρχουν ειδικά λογισμικά διαχείρισης θησαυρών τα οποία λειτουργούν συνήθως αυτόνομα σε σχέση με τις βάσεις που απευθύνονται (π.χ. Stride, MultiTes, Adlib, Beat, Bibliotech, Lexico). Κατάλογοι προγραμμάτων διαχείρισης θησαυρών με τα χαρακτηριστικά τους, έχουν καταρτισθεί από την American Society of Indexers (URL:<<http://www.asindexing.org/thessoft.shtml/>> και από την Willpower Information Management Consultancy (URL:<<http://www.willpower.demon.co.uk/thessoft.htm>>).

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η χρήση θησαυρών για την οργάνωση βάσεων βιβλιογραφικών δεδομένων αναπτύχθηκε σταδιακά σε Ευρώπη και Αμερική. Κατ' αρχάς χρησιμοποιήθηκαν από υπηρεσίες βιβλιογραφικών πληροφοριών και αναπτύχθηκαν κατά τομείς επιστήμης. Μόνη εξαίρεση αποτελεί ο πολυθεματικός Κατάλογος Θεματικών Επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου των ΗΠΑ ο οποίος αν και εξακολουθεί να έχει τον τίτλο Θεματικές Επικεφαλίδες εν τούτοις, σταδιακά, μετατρέπεται σε θησαυρό με τις παραπομπές OK, ΠΟ, ΕΟ, κλπ. Η διαχρονική χρήση του καταλόγου των θεματικών επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου παρέχει σε μια βιβλιοθήκη το προνόμιο της εύκολης μετάβασης από την χρήση θεματικών επικεφαλίδων σε χρήση θησαυρού όπως αυτός δημιουργείται και εξελίσσεται από την ειδική υπηρεσία της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου. Η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου ήδη χρησιμοποιεί και διαθέτει τέσσερις θησαυρούς οι οποίοι καλύπτουν τη διεθνή νομοθεσία (Thesaurus for the Global Legal Information Network-GLIN, Legislative Indexing Vocabulary-LIV) και γραφικά (Thesaurus for graphic materials-I: Subject terms, II: Genre and physical characteristic terms). URL <<http://lcweb.loc.gov/pmei/lexico>>.

Οι θησαυροί που αναπτύχθηκαν από τις βάσεις πληροφοριών σε έντυπη κατ' αρχήν και πρόσφατα σε ηλεκτρονική μορφή (και μέσω του Διαδικτύου) χρησιμοποιήθηκαν και χρησιμοποιούνται και από τις βιβλιοθήκες για την οργάνωση του υλικού τους.

Πολύτιμοι κατάλογοι των υπάρχοντων θησαυρών παρέχονται από τον T. Koch στο δικτυακό τόπο <<http://www.lub.lu.se/metadata/subject-help.html>> με τίτλο *Controlled vocabularies, thesauri and classification systems available in the WWW* και από το Queensland University of Technology στο δικτυακό τόπο <http://www2.fit.qut.edu.au/InfoSys/middle/cont_voc.html> με τίτλο *Controlled vocabularies*.

Μερικοί από τους σημαντικότερους θησαυρούς είναι:

ASIS Thesaurus of Information Science. Ο θησαυρός της Αμερικάνικης Ένωσης Επιστήμης Πληροφόρησης. Η 2η έκδοσή του έχει την επιμέλεια της Jessica Milstead. URL: <<http://www.asis.org/Publications/Thesaurus/tnhome.htm>>.

CAB Thesaurus

Είναι ο σπουδαιότερος θησαυρός σε θέματα γεωργίας και εκπονείται από το Commonwealth Agricultural Bureaux International. Η τελευταία έντυπη έκδοσή του (2η) είναι του 1995 και παρέχει αλφαβητική παρουσίαση των όρων.

Άλλος θησαυρός σε θέματα γεωργίας είναι ο AGROVOC που εκπονείται από τον Food and Agricultural Organisation των Ηνωμένων Εθνών σε 4 γλώσσες (Αγγλικά, Γαλλικά, Ισπανικά και Πορτογαλικά. URL: <<http://www.fao.org/agrovoc>>.

EET Thesaurus. Ο European Education Thesaurus διατίθεται στις 11 γλώσσες της Ε.Ε. και σε άλλες 7 γλώσσες. Η τελευταία του έκδοση είναι του 1998 και διατίθεται ηλεκτρονικά. URL: <http://www.eurydice.org/TeeForm/TEE_EN.HTM>.

Thesaurus of ERIC Descriptors

Είναι ο σπουδαιότερος θησαυρός σε θέματα εκπαίδευσης και εκδίδεται από το 1967 από το Educational Resources Information Center των ΗΠΑ. Η έκδοσή του 1993 υλοποιεί το αμερικάνικο πρότυπο Z39.19 για μονόγλωσσους θησαυρούς. Προσφέρει αλφαβητική και συστηματική παρουσίαση των όρων, καθώς και περιστρεφόμενο ευρετήριο των σύνθετων όρων. Η online έκδοσή του προσφέρει απευθείας θεματική πρόσβαση στις βάσεις πληροφοριών του ERIC. URL: <<http://ericae.net/scripts/ewiz/aewiza.htm>>.

Θησαυρός EUROVOC

Είναι πολύγλωσσος και πολυθεματικός θησαυρός με έμφαση στα θέματα νομοθεσίας. Χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τις ανάγκες των προγραμμάτων και δραστηριοτήτων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και στα κοινοβούλια πολλών ευρωπαϊκών χωρών. Η 1η του έκδοση εμφανίστηκε το 1984 σε 7 γλώσσες. Η παρούσα, 3η έκδοση κυκλοφόρησε το 1995 και προσφέρει αλφαβητική και ιεραρχική (συστηματική) παρουσίαση των όρων σε ένδεκα γλώσσες, μεταξύ των οποίων και στην ελληνική, παρουσιάζει όμως προβλήματα ως προς την εφαρμογή του προτύπου 1321 του ΕΛΟΤ. URL: <http://psp.cz/cgi-bin/eng/kps/knih/ee_geninfo.htm>.

ILO Thesaurus

Είναι πολύγλωσσος θησαυρός και εκδίδεται από το International Labour Office των Ηνωμένων Εθνών. Η τελευταία 5η (1999) έκδοσή του παρέχει αλφαβητική και συστηματική παρουσίαση 4000 όρων σε θέματα εργασίας στην αγγλική, γαλλική, γερμανική και ισπανική γλώσσα. URL: <<http://www.ilo.org/public/english/support/lib/indexati/unit1/unit1.htm>>.

INSPEC Thesaurus

Κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1973 και η τελευταία του έκδοση η οποία διατίθεται και σε ηλεκτρονική μορφή είναι του 1999. Αποτελεί το εργαλείο ευρετηρίασης της βάσης πληροφοριών INSPEC. Το 1995, επειδή ενοποιήθηκε με την PHYS database του FIZ Karlsruhe ο θησαυρός αυτός αναπροσαρμόστηκε στις νέες ανάγκες. Καλύπτει θέματα φυσικής, ηλεκτρονικών, ηλεκτρολογίας, τεχνολογίας των πληροφοριών, και άλλων σχετικών θεμάτων. URL: <www.iee.org.uk/publish/support/inspec/document/thes/>.

The OECD Macrothesaurus

Είναι θησαυρός ο οποίος έχει αναπτυχθεί από τον Ο.Ο.Σ.Α. και καλύπτει την ορολογία της οικονομίας και κοινωνικής ανάπτυξης. Διατίθεται σε 4 γλώσσες (Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά και Ισπανικά). Η τελευταία του έκδοση είναι η 5η (1998) με την επιμέλεια των A. di Lauro και A. Watson. URL: <<http://www.darmstadt.gmd.de/~probst/thesa/>>.

SOSIG Thesaurus

Ο Social Science Information Gateway έχει αναπτύξει επιμέρους θεματικούς θησαυρούς οι οποίοι είναι προσβάσιμοι ηλεκτρονικά: τον HASSET για ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες (2η έκδοση-1998) τον IBSS για κυβερνητικές εκδόσεις, διοίκηση, πολιτική και

ανθρωπολογία και τον CareData για θέματα κοινωνικής εργασίας και πρόνοιας. URL: <<http://sosig.ac.uk/help/thesaurus.html>>.

The UNESCO Thesaurus

Είναι πολύγλωσσος και πολυθεματικός θησαυρός και επιμελείται από την UNESCO. Καλύπτει θέματα εκπαίδευσης, κοινωνικών, ανθρωπιστικών και φυσικών επιστημών. Η τελευταία του έκδοση είναι του 1995 και διατίθεται και ηλεκτρονικά σε 3 γλώσσες (αγγλική, γαλλική και ισπανική) URL: <<http://www.ulcc.ac.uk/unesco/>>.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η θεματική ευρετηρίαση στις ελληνικές βιβλιοθήκες υπήρξε και εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό και ίσως ανασταλτικό παράγοντα στην ανάπτυξή τους. Κύρια αιτία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η έλλειψη βοηθημάτων. Οι ελληνικές βιβλιοθήκες ήταν και ίσως ακόμα είναι, υποχρεωμένες είτε να χρησιμοποιούν ξενόγλωσσα βοηθήματα ή να δημιουργούν καταλόγους θεματικών επικεφαλίδων. Η χρήση συστήματος ευρετηρίασης σε γλώσσα εκτός της ελληνικής αντιβαίνει στη δεοντολογία της εξυπηρέτησης χρηστών, οι οποίοι δεν γνωρίζουν ή δεν είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν την γλώσσα η οποία έχει χρησιμοποιηθεί στα θεματικά ευρετήρια. Η δημιουργία καταλόγου μεμονωμένα από κάθε βιβλιοθήκη οδηγεί σε μία Βαβέλ επικοινωνίας.

Λύση στο πρόβλημα φάνηκε να δίνει η EBE με τη σύνταξη και διάθεση του καταλόγου θεματικών επικεφαλίδων το 1991. Η ηλεκτρονική μορφή του καταλόγου εμπλουτίζεται, βελτιώνεται και ενημερώνεται συνεχώς. Η τελευταία δημοσιευμένη του μορφή περιλαμβάνεται στο CDROM της Εθνικής Βιβλιογραφίας του 1989-94 που διατίθεται από το ΕΚΕΒΙ. Ο κατάλογος των θεματικών επικεφαλίδων της EBE στηρίζεται στην τελευταία έκδοση των θεματικών επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου των ΗΠΑ. Σε κάθε νέα έκδοση οι όροι που έχουν χρησιμοποιηθεί ελέγχονται και ανανεώνονται. Στη δομή όμως του καταλόγου των θεματικών επικεφαλίδων της EBE δεν καθορίζονται οι σχέσεις που υπάρχουν σε αυτούς της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου με τις παραπομπές σε πλατύτερους, ειδικότερους ή σχετικούς όρους. Στο συγκεκριμένο κατάλογο καταχωρούνται κυρίως θέματα τα οποία προέρχονται κατά την επεξεργασία του υλικού της EBE γεγονός που τον καθιστά ανεπαρκή για τις ειδικές και ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Η προθυμία, η επιθυμία και η προτροπή των υπευθύνων σύνταξης του συγκεκριμένου καταλόγου να δέχονται παρατηρήσεις και υποδείξεις για τον εμπλουτισμό του καταλόγου λίγο φαίνεται ότι απέδωσε. Ο κατάλογος θεματικών επικεφαλίδων της EBE εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής.

Η κατάσταση της θεματικής επεξεργασίας υλικού στις ελληνικές βιβλιοθήκες, απεικονίζεται στα αποτελέσματα έρευνας, η οποία διεξήχθη από το ΕΚΕΒΙ και παρουσιάζεται στη μελέτη του Τμήματος Αρχιαιονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου (Μπάκος-2000). Η έρευνα έγινε το 1998 και σε ένα σύνολο 1.127 βιβλιοθηκών στην Ελλάδα που απάντησαν στο σχετικό ερώτημα, οι 632 (ποσοστό 56,1%) δεν ευρετηριάζουν θεματικά το υλικό τους. Από τις υπόλοιπες βιβλιοθήκες οι 128 (11,4%) χρησιμοποιούν LCSH, οι 57 (5,1%) SEARS, οι 129 (11,4%) χρησιμοποιούν τις θεματικές επικεφαλίδες της Εθνικής Βιβλιοθήκης, 36 (3,2%) χρησιμοποιούν συνδυασμούς των παραπάνω συστημάτων και 145 (12,9%) αναφέρουν πως η θεματική ευρετηρίαση γίνεται με κάποιο άλλο σύστημα χωρίς περαιτέρω διευκρινήσεις. Η λέξη "θησαυρός" δεν εμφανίζεται στα δημοσιευμένα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας.

Σχετικό ερώτημα για τη χρήση θησαυρού στη θεματική οργάνωση του υλικού των βιβλιοθηκών δεν παρουσιάζεται ούτε στο ερωτηματολόγιο της Μονάδας Ολικής Ποιότητας της Κοινοπραξίας των Ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

Η χρήση θησαυρού στην οργάνωση του υλικού στις ελληνικές βιβλιοθήκες θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πολύ περιορισμένη έως ανύπαρκτη. Η υστέρηση στη θεματική ευρετηρίαση του υλικού των ελληνικών βιβλιοθηκών θα μπορούσε να αποδοθεί:

- Στην απασχόληση μικρού ακόμα αριθμού βιβλιοθηκονόμων στις βιβλιοθήκες, ο φόρτος εργασίας των οποίων δεν τους επιτρέπει να ασχοληθούν με την δημιουργία εργαλείων.
- Στο περιορισμένο ύψος των συλλογών τους.
- Στην ύπαρξη δομημένων βάσεων πληροφοριών για την πνευματική παραγωγή των ξένων χωρών αφήνοντας έτσι μικρό ύψος συλλογής ακάλυπτο το οποίο είναι κυρίως προϊόν της ελληνικής πνευματικής παραγωγής.
- Στη χρήση λογισμικών επεξεργασίας πληροφοριών τα οποία έχουν αναπτυχθεί στο εξωτερικό και δεν έχουν προβλέψει τη χρήση μη λατινικού αλφαβήτου στην οργάνωση των βάσεων πληροφοριών.
- Στη δυσκολία των υπολογιστικών συστημάτων να χειριστούν παράλληλα λατινικό και ελληνικό αλφάβητο τόσο σε μονοτονικό όσο και σε πολυτονικό σύστημα και τον περιορισμένο αριθμό συστημάτων που κυκλοφορούν στην ελληνική αγορά.
- Στην ανυπαρξία ενός συντονιστικού οργάνου το οποίο θα αναλάβει την δημιουργία εργαλείων επεξεργασίας πληροφοριών.
- Στην απασχόληση μικρού αριθμού ειδικών τους οποίους απασχολεί η ΕΒΕ για τη σύνταξη του καταλόγου θετικών επικεφαλίδων.

Η ανάπτυξη όμως των συλλογών κατά τα τελευταία έτη, η σύναψη κοινοπραξιών μεταξύ βιβλιοθηκών, οι οποίες δημιουργούν ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες με σημαντικές συλλογές, και η ανάγκη ανάτασης των υπηρεσιών πληροφόρησης προς τους έλληνες ερευνητές στα επίπεδα των ερευνητών των άλλων χωρών, επιβάλλει την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων θεματικής ευρετηρίασης και στη χώρα μας.

Η επιθυμία των βιβλιοθηκονόμων να συμβάλουν στην ανάπτυξη της έρευνας με τη σύγχρονη οργάνωση βάσεων πληροφοριών είναι δεδομένη και παρουσιάζεται σε καθημερινές συζητήσεις, συμπόσια, ημερίδες ή συνέδρια. Απόδειξη της ανησυχίας των βιβλιοθηκονόμων για τη χρήση σύγχρονων μεθόδων ευρετηρίασης αποτελούν οι μεμονωμένες προσπάθειες που έχουν γίνει προς την κατεύθυνση αυτή.

Χαρακτηριστική είναι η προσπάθεια της Βιβλιοθήκης του Τ.Ε.Ε. για τη δημιουργία θησαυρού με όρους που προήλθαν από τις επιτροπές ορολογίας του Οργανισμού στις οποίες συμμετείχαν ειδικευμένοι τεχνολόγοι επιστήμονες. Παράλληλα έγινε προσπάθεια οργάνωσης και του υπόλοιπου υλικού με όρους, που προήλθαν από την απόδοση στα ελληνικά των όρων ευρετηρίου του ταξινομικού συστήματος Dewey. Σε δεύτερο στάδιο, έγινε προσπάθεια αντικατάστασης αυτών των τελευταίων όρων με τους όρους από τις επιτροπές ορολογίας. Για την ευρετηρίαση των βιβλίων ακολουθήθηκε η ιεραρχική δομή του ταξινομικού συστήματος Dewey.

Πολλές, κυρίως ακαδημαϊκές ή ειδικές, βιβλιοθήκες έχουν χρησιμοποιήσει εκτός από θεματικές επικεφαλίδες και θεματικούς όρους για τη θεματική ευρετηρίαση του υλικού τους. Η προσπάθεια τους συνίσταται στην ενεργοποίηση των σχετικών πεδίων του UNIMARC με την παραπομπή σε πλατύτερους και ειδικούς όρους. Για θεματικούς όρους χρησιμοποιούν τους όρους της θεματικής επικεφαλίδας. Την ίδια μεθοδολογία έχει ακολουθήσει και το ΕΚΤ στη δημιουργία των βάσεων των Διδακτορικών διατριβών και των Κυβερνητικών εκδόσεων. Οι προσπάθειες αυτές διευκολύνουν την αναζήτηση με ελεύθερο κείμενο και θα βοηθήσουν τις συγκεκριμένες βιβλιοθήκες να μεταπηδήσουν σε σύστημα θησαυρού στη θεματική επεξεργασία του υλικού τους. Πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες όπως για παράδειγμα η Βιβλιοθήκη του

Πάντειου Πανεπιστημίου, οργανώνουν τα αρχεία των καθιερωμένων όρων παράλληλα σε δύο γλώσσες. Αυτό διευκολύνει την αναζήτηση πληροφοριών από ξενόγλωσσους χρήστες.

Τα τμήματα βιβλιοθηκονομικών σπουδών που λειτουργούν στην Ελλάδα παρέχουν πλήρη εκπαίδευση στον τομέα της υστεροσυνδυασμένης ευρετηρίασης. Σημαντική συμβολή αποτελούν επίσης πτυχιακές εργασίες στα πλαίσια των οποίων έχουν δημιουργηθεί θησαυροί σε επιμέρους θεματικές ενότητες. Ενδεικτικά αναφέρεται πως στο ΤΕΙ Αθήνας έχουν αναπτυχθεί θησαυροί σε θέματα βιβλιοθηκονομίας και πληροφόρησης, οικονομίας, του κλάδου της βιομηχανίας, των ελληνικών παραδοσιακών μουσικών οργάνων, εναλλακτικών μορφών ενέργειας, κ.ά. Οι πτυχιακές αυτές εργασίες του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας του ΤΕΙ Αθήνας θα ενταχθούν στο δίκτυο της Κοινοπραξίας των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών μέσω του προγράμματος δημιουργίας κοινής ηλεκτρονικής βάσης πλήρους κειμένου, με την κωδική ονομασία "ARTEMIS" στο οποίο καταχωρούνται πτυχιακές εργασίες, διδακτορικές διατριβές και άλλες μελέτες που δημιουργούνται από τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Από πλευράς τεχνολογίας, το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο σε συνεργασία με Γάλλους, έχει αναπτύξει πολύγλωσσο πρόγραμμα διαχείρισης θησαυρού το οποίο ονομάζεται. Semantic Index System-Theasaurus Management System/SIS-TMS (URL: <<http://www.ics.forth.gr/proj/isst/Systems/sis-tms.html>>). Το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιείται από το Υπουργείο Πολιτισμού για την ευρετηρίαση μουσειακών συλλογών.

Ελπιδοφόρα εξέλιξη στην όλη υπόθεση, αποτελεί η απόφαση της Κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, όπως αυτή έχει διευρυνθεί, να χρησιμοποιήσει την τελευταία έκδοση του καταλόγου των θεματικών επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου των ΗΠΑ για τη θεματική οργάνωση του συλλογικού καταλόγου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η επιθυμία των ελλήνων βιβλιοθηκονόμων να εργαστούν σύμφωνα με τις σύγχρονες μεθόδους στην οργάνωση και παροχή πληροφοριών, όπως αυτές διευκολύνονται από τις συνεχείς εξελίξεις της τεχνολογίας της πληροφόρησης, είναι δεδομένη. Η σχετική γνώση υπάρχει.

Ο αριθμός των βιβλιοθηκονόμων στις βιβλιοθήκες ήταν πάντα περιορισμένος. Ως εκ τούτου ποτέ δεν υπήρχε χρόνος να ασχοληθούν με την δημιουργία εργαλείων, όσο και αν αυτά ήταν απαραίτητα.

Η αύξηση του αριθμού των βιβλιοθηκονόμων στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες με τη χρηματοδότηση του Τρίτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης συνοδευόταν από πίεση εργασίας για την επιλογή υλικού, τη συγκρότηση σημαντικών συλλογών και την οργάνωση καταλόγων, ευρετηρίων και βάσεων δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος έγινε έντονα αισθητή η έλλειψη εργαλείων για τη σύγχρονη θεματική οργάνωση Δημόσιων Καταλόγων και βάσεων πληροφοριών.

Παράλληλα αναπτύχθηκαν και αναμένεται να αυξηθούν στο μέλλον με ταχύτερους ρυθμούς, οι βάσεις πληροφοριών που οργανώνονται στις ελληνικές βιβλιοθήκες και κέντρα πληροφόρησης.

Η διεθνής πρακτική επιβάλλει την θεματική οργάνωση των Δημόσιων καταλόγων των βιβλιοθηκών και των βάσεων πληροφοριών με τη χρήση θησαυρού.

Σε διεθνές επίπεδο αλλά και στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί η εμπειρία χρήσης στρατηγικών αναζήτησης που μόνο τα υστεροσυνδυασμένα συστήματα τις επιτρέπουν. Οι ίδιες στρατηγικές αναμένεται να χρησιμοποιήσουν στην αναζήτηση πληροφοριών και από μεμονωμένες μονάδες πληροφόρησης.

Η εξέλιξη της τεχνολογίας των πληροφοριών διευκολύνει και απλοποιεί ενέργειες και λειτουργίες στις μονάδες πληροφόρησης.

Στη χώρα μας αναπτύσσονται και θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται βιβλιοθήκες, κοινοπραξίες βιβλιοθηκών και άλλων κέντρων πληροφόρησης με μεγάλο ύψος συλλογών και βάσεις δεδομένων στη θεματική οργάνωση των οποίων, οι διεθνείς τάσεις επιβάλλουν τη χρήση θησαυρών.

Είναι λοιπόν εμφανής και ίσως επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας ελληνικού θησαυρού γνώσεων ο οποίος θα διευκολύνει τη θεματική οργάνωση των συλλογών των ελληνικών βιβλιοθηκών. Το γεγονός ότι, σε διεθνές επίπεδο, έχουν αναπτυχθεί θεματικοί θησαυροί σε πολλούς επιστημονικούς κλάδους διευκολύνει τη συγκρότηση ελληνικού/ών θησαυρού/ων με την απόδοση στην ελληνική των παραπάνω θησαυρών μεμονωμένα ή σε συνδυασμό.

Εκείνο το οποίο θα πρέπει να προταθεί στο περιορισμένο αντικείμενο της εισήγησης είναι:

- Η υλοποίηση της απόφασης της Κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών για τη δημιουργία ενός οιονεί θησαυρού βασισμένου στην τελευταία έκδοση του καταλόγου θεματικών επικεφαλίδων της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου των ΗΠΑ. Η εργασία αυτή θα βοηθήσει μελλοντικά στη δημιουργία ενός δίγλωσσου θησαυρού ο οποίος θα διευκολύνει την αναζήτηση πληροφοριών από ελληνικές και ξένες μονάδες πληροφόρησης, γεγονός το οποίο θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της έρευνας στη Χώρα μας.
- Η μετεξέλιξη του εργαλείου, που θα προκύψει, σε έναν ελληνικό πολυθεματικό θησαυρό, ο οποίος θα καλύπτει και τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται στην θεματική επεξεργασία του υλικού των ελληνικών βιβλιοθηκών.
- Η πλήρης εκμετάλλευση των μέχρι σήμερα εμπειριών στη δόμηση θησαυρών στη Χώρα μας.
- Η στελέχωση όλων των ελληνικών βιβλιοθηκών με εκπαιδευμένο προσωπικό το οποίο έχει τις απαραίτητες γνώσεις για να προχωρήσει στη σύγχρονη οργάνωση του υλικού των ελληνικών βιβλιοθηκών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Aitchison, J A. Thesaurus construction standards. In: *Standards for the International exchange of bibliographic information/* ed by I. McIlwaine. London: The Library Association, 1991.

Aitchison, J., Bauden D. & Gilchrist A. *Thesaurus construction and use: a practical manual*. 4th ed. London: Aslib, 2000.

Foskett, A.C. *The subject approach to information*. 4th ed. London: Bingley, 1982 (1988).

ΕΛΟΤ 1321. *Τεκμηρίωση-κατευθυντήριες οδηγίες για τη συγκρότηση και ανάπτυξη μονόγλωσσων θησαυρών*, 1993.

ISO 2788. *Documentation - guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri*, 1986.

ISO 5964. *Documentation - guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri*, 1985.

Lancaster, F.W. Natural language in information retrieval. In: *Perspectives in information management/* ed. by C. Oppenheim et al. London: Butterworths, 1989.

Rowley, J.E. *Abstracting & indexing*. 2nd rev.ed. London: Bingley, 1988.

Μπώκος, Γ.Δ. Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα: μια απόπειρα τεκμηριωμένης αποτίμησης του τοπίου. *Τεκμήριον*, αρ. 2: 133-230, 2000.

Τοράκη Κ. Βιβλιοθήκη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας: Παρουσίαση του θεματικού ευρετηρίου και της ιεραρχικής του δομής. Σε: *Προσέγγιση του θέματος δημιουργίας θησαυρού και παρουσίαση ελληνικών προσπαθειών*. Πρακτικά ημερίδας της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων. Αθήνα, 1994.